

Hedemora kommun

150 år

1863 – 2013

2013 fyller alla kommuner och landsting i Sverige 150 år. För att uppmärksamma det har kommunarkivet tagit fram denna lilla broschyr. I kommunens arkiv bevaras nämligen dokument som berättar hur verksamheten sett ut ända från starten 1863 och framåt. En del dokument, främst från skolans värld är dessutom ännu äldre.

Mer information:

Hedemora kommunarkiv, 0225-341 65, kommun@hedemora.se.

Kommunerna bildas

Den **1 januari 1863** började Sveriges första kommunalförordningar att gälla. Avsikten var att decentralisera styret i landet, från stat till kommuner och landsting.

Decentraliseringen skulle också minska statens kostnader, utjämna skillnaderna mellan stad och land samt separera kyrkans ärenden från kommunernas.

Dessutom fanns en förhoppning om att förändringen skulle ***”främja utveckling och upplysning i demokratisk anda och fostra människor till medborgaransvar och fosterlandskärlek”***.

Samtidigt var det vid den här tiden få personer som hade verkliga möjligheter att delta i det lokala styret. Bland annat ställdes krav på ekonomiskt oberoende för att få rösträtt och utbildningsnivån var fortfarande låg.

Gamla sockenstugan där Hedemora landskommun hade sin första kommunalstämma den 25 januari 1863. Foto: Thorvald Gehrman.

På landsbygden byttes nu sockenstämmor ut mot kommunalstämmor och kommunalnämnder.

Städerna införde stadsfullmäktige och drätselkammare för hantering av finanser och fastigheter. Dessutom behöll de den redan existerande magistraten, som också fungerade som rådhusrätt.

Kyrkans ärenden hanterades istället vid kyrkostämmor. Skolfrågorna låg dock kvar på kyrkans bord.

*Rådhuset 1896. Här hölls stadsfullmäktige fram till kommun-
sammanslagningen 1967. Foto: Thorvald Gehrman.*

Vad hände i Hedemora stad?

I Hedemora stad infördes ett stadsfullmäktige först fem år senare, 1868. Att det dröjde lite berodde på att det var en frivillig förändring för mindre städer.

"Det var först med de nya kommunallagarnas tillkomst, som organ skapades, vilka det ålåg att tillvarataga det allmännas intressen, och som det blev någon fart i stadens utveckling." (Karl Trotzig)

Kommunen i slutet av 1800-talet

Det som idag är Hedemora kommun var vid den här tiden fyra olika kommundelar, nämligen

- Hedemora stad,
- Hedemora landskommun,
- Husby landskommun och
- Garpenbergs landskommun.

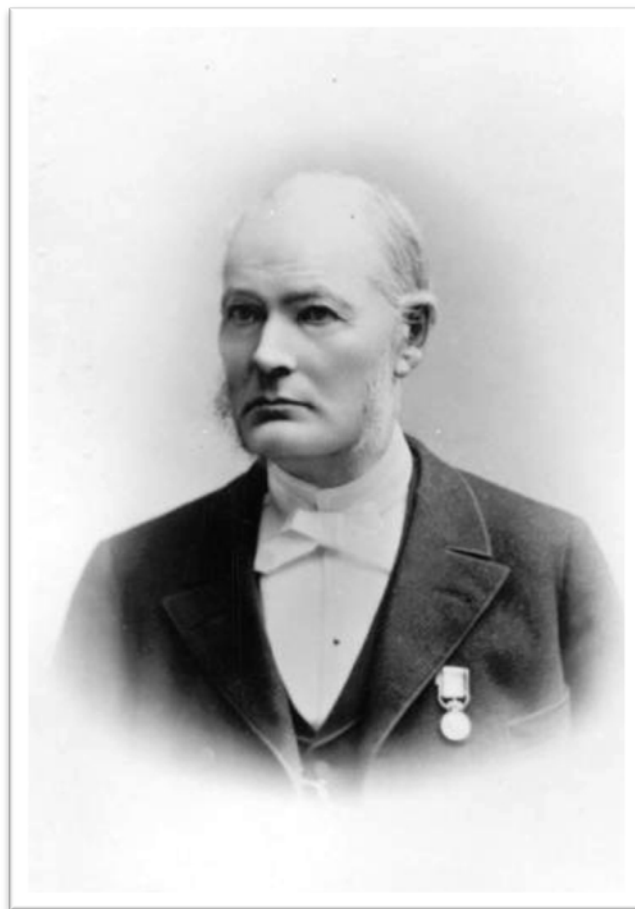
Av tidiga protokoll från kommunalstämman i Hedemora landskommun framgår att verksamheten till en början handlade mycket om kommunikationer som vägar, broar och färjor samt markfrågor och fattigvård.

Även aktuella händelser som nödår i Västerdalarna och Norrland lämnade spår när insamlingar och bidrag diskuterades.

Verksamheten framstår som mycket mindre omfattande än idag, men samtidigt var resurserna knappa och allmänhetens påverkan på politiken inte densamma som idag.

Hedemora stad i slutet av 1800-talet

I Hedemora stad skedde däremot en snabb utveckling i slutet av 1800-talet med inrättande av sådant som telegrafstation, brännvinsbolag, fattigvårdsstyrelse och stadsläkare. Även elektrisk belysning och vattenledning började planeras.

Sam Flodström, ordförande i Hedemora stads första Stadsfullmäktige.

Foto: Thorvald Gehrman.

Fler kommunreformer

Med tiden blev kommunernas verksamhet mer omfattande och resurskrävande, bland annat genomfördes stora samhällsbyggnadsprojekt som byggandet av bostäder och pensionärshem. Även perioder av ekonomisk kris, arbetslöshet och krig i omvärlden krävde insatser, vilka hanterades av livsmedels-, nödhjälps-, kristids- och arbetslöshetsnämnder.

Behoven blev i många kommuner större än resurserna, vilket krävde samarbete kommuner emellan.

För att möta dessa utmaningar har Sveriges riksdag fattat beslut om ytterligare två kommunreformer efter 1863, en 1946 och en 1962.

Några årtal i kommunens historia

1914 fick Hedemora stad sin första kvinnliga ledamot i stadsfullmäktige, Fredrika Collin.

1919 hölls för första gången kommunalval med allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Samma år ersattes också kommunalstämman med kommunfullmäktige i de tre landskommunerna.

1952 blev Garpenbergs landskommun en del av Hedemora landskommun. Det var ett led i ännu en kommunreform, den så kallade storkommunreformen beslutad av riksdagen 1946.

1967 blev Husby landskommun och Hedemora landskommun en del av storkommunen Hedemora stad. Det var resultatet av ytterligare en kommunreform beslutad av riksdagen 1962.

1971 samlades de fyra kommundelarna tillsammans under namnet Hedemora kommun efter ett beslut i riksdagen om enhetliga namn på kommunerna.